

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

הנחיה מס' 4.02

זימון עדים וקיום ראיון עמם

4.02.01 – זימון עדים עובר להליך

1. עת ניתנה החלטת בית הדין, לאור כפירתו של נאשם בכתב האישום שהוגש נגדו, כי תיק ייקבע לשמיעת ראיות – יחליט התובע, נוכח גדר הכפירה, מי מהעדים הרשומים בכתב האישום, דרוש למסור עדותו בעל-פה בבית הדין, לצורך הוכחת האשמה.
2. התובע יודיע אילו עדים הוא מבקש כי בית הדין יזמן להשמעת עדותם במועדים שנקבעו, ויודא כי בית הדין פועל לזימונם. כן יודיע לבית הדין מיהם העדים שיפעל באופן עצמאי לזימונם (כגון: עדים מומחים, נפגע עבירת מין ובני משפחתו, סוכנים של מצ"ח או משטרת ישראל, וכדומה).
3. התובע ייצור קשר עם העדים, זמן סביר טרם מתן העדות, ויסביר להם כי זומנו לבית הדין לצורך מתן עדותם בעל-פה, ואת העניין שלשמו זומנו. בנוסף, יתאם עמם התובע ראיון הכנה לקראת עדותם, במועד סמוך ככל הניתן והקודם למועד מתן עדותם בבית הדין.

4.02.02 – ראיון עם עדים ומגבלותיו

תכליות מוסד הראיון

1. מוסד ראיון העדים אינו מוסדר בחקיקה. עם זאת, הפסיקה הישראלית הכירה בזכותו ואף בחובתו המקצועית של התובע להיפגש עם עדיו במידת הצורך ועל-פי נסיבות העניין, טרם עדותם בבית הדין, על מנת להכינם לקראת עדותם בבית הדין (ע"פ 226/54 משה אלופי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד ט 1345; ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' ד"ר איתמר בורוביץ, פ"ד נט (6) 776).
2. תכליתו העיקרית של ראיון עד היא לאפשר לתובע לעמוד באופן ישיר ובלתי-אמצעי על טיב עדיו ומהימנותם, על תרומתם לבירור האמת במשפט ועל האופן שבו הם צפויים לעמוד בחקירה בבית הדין. מטעם זה, רשאי תובע לקיים ראיון כאמור אף טרם הגשת כתב אישום, כדי לגבש עמדתו ביחס לעד לקראת קבלת החלטה אם קיים סיכוי סביר להרשעה (בש"פ 6740/13 מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו, 15 באוקטובר 2013), בפיסקה 13). לכך חשיבות יתרה כאשר מדובר בתיק הצפוי להיות מוכרע במידה רבה על סוגיות שבמהימנות, כגון בעבירות מין שבהן העדות המרכזית היא עדות נפגע העבירה.
3. לקיום ראיון עם עד תכלית מרכזית נוספת, והיא ריענון זיכרונו של העד בקשר לדברים שנמסרו על-ידו בשלב החקירה, לרוב משום שחלף זמן בין מסירת העדות בחקירה לבין מתן עדותו בבית הדין (בש"פ 9849/06 צבי קרוכמל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 1 בינואר 2007); עניין בורוביץ לעיל). זאת, הן לצורך החלטה על העמדה לדין, והן לקראת העדות.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

4. בנוסף לאלו, ראיון עם העד נועד **לוודא שהעד ימסור בבית הדין עדות אמת מלאה ומפורטת**, לברור ולסלק את העובדות שאינן רלוונטיות ולהימנע מהכללת עדויות שאינן קבילות, כגון עדות שמיעה ועדות סברה – והכול, בהתאם לכללים המקובלים בהקשר זה.
5. ראיון עד יכול גם לאפשר לתובע לעמוד על **האופן בו ראוי לחקור את העד**, ועל-ידי כך, התובע יכול לכוון את צעדיו לגבי המשך ההתנהלות בתיק, ובמקרה הצורך להבין לעומקן ראיות מסובכות או מורכבות. בכך התובע **מייצל את ההליך השיפוטי** בפני בית הדין הצבאי.
6. כמו כן, ראיון עם העד מאפשר לתובע **להסביר לעד את כללי ההליך המשפטי**, לתת בידיו את המידע הדרוש לקראת ההתרחשות הצפויה בבית הדין, ליצור מערכת יחסים תקינה עמו, לנסוך בו ביטחון לקראת עדותו ולהדגיש בפניו את החשיבות שבאמירת אמת בבית הדין. ראו בהקשר זה את הנחיית תצ"ר 1.13 "זכויות נפגעי עבירה בהליך הפלילי בצבא".

התוויית מדיניות התביעה

כללי

7. טיבו, אופיו ומהלכו של ראיון עם עד הם תלויי הקשר ונסיבות. לתובע **שיקול דעת רחב** באשר לדרך ניהול הראיון ומחובתו לשקול ולקבוע, לאור הנסיבות הקונקרטיות של המקרה הנדון, את גבול המותר והאסור בראיונות שיקיים עם עדיו, תוך שיקפיד להגביל את עצמו לתכליות הלגיטימיות של מוסד הראיון.
8. בקביעתם של גבולות אלה מוטל על התובע להתחשב, בין היתר, באופיו של העד, בתוכן גרסתו ובחשיבותה לצורך בירור המשפט, במידת החידוש שיש בגרסתו ביחס לדברים שמסר בשלב החקירה, וכן בשאלה כיצד תשפענה השאלות שתוצגנה לעד בראיון על תוכן תשובותיו כחלק מעדותו במשפט – והכול בהתאם למכלול השיקולים והמבחנים אשר יפורטו להלן.

תוכן הראיון עם העד

9. תובע המראיין עד יבאר בפתח הדברים את מטרת הראיון, יבהיר לעד כי מדובר בהליך **תקין, שיגרתי ומותר על-פי דין**.
10. תובע המראיין עד יסביר לו על **תהליך מתן העדות בבית הדין**. כך למשל, ניתן לפרט על שלבי חקירתו – חקירה ראשית, חקירה נגדית, חקירה חוזרת, חקירה על-ידי בית הדין; על נוכחות הנאשמים באולם; על העובדה שעדויותיו, כפי שנמסרו בפני הגוף החוקר, כמו גם הדברים שנמסרים על-ידו בראיון, אינם מונחים בפני בית הדין שישמע את עדותו; על אפשרותו לבקש להוסיף דבר מה במקרה שבו תשובתו נקטעת; וכן ניתן להסביר לעד על גורמים נוספים שעשויים להיות מעורבים בתהליך כגון מתורגמן, רשמת וכיוצא באלו.
11. תובע המראיין עד יסביר לו על אודות **מהות אזהרתו של העד** על-ידי בית הדין ועל אודות חובתו לומר את האמת כולה ואת האמת בלבד.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

12. תובע ידגיש בפני העד שעליו **להעיד מזיכרונו ומידיעתו בלבד** ולהימנע מניחוש, סברה או השלמות על-פי היגיון הדברים, וכיוצא באלו. עוד יבהיר התובע לעד, שכאשר זיכרונו אינו ודאי או שהוא לא יודע את התשובה לשאלה מסוימת, מותר לו **ואף חובה עליו** לציין זאת בעדותו.
13. תובע יבהיר לעד את החובה **להימנע מלשוחח עם עדי תביעה אחרים** עד לאחר סיום מתן עדותו ועדותם בבית הדין. ככל שהדבר אינו אפשרי, למשל מקום בו מדובר בבני משפחה או במפקד ופקוד, יצוין האיסור לשוחח על תכנים הנוגעים בעדות עצמה.
14. בהמשך לכך, התובע יבקש **לשמוע את גרסתו של העד לאירוע**, או יתחיל בהצגת עדויותיו של העד אשר נמסרו בפני הגוף החוקר – הכול לפי שיקול דעת התובע ובהתאם לכללים וההנחיות אשר יפורטו להלן.

"כללי אצבע" לעריכת ראיון עם עד

15. **הצורך בקיום ראיון עם העד** ייבחן על-ידי התובע קודם לקיומו, במסגרת שיקוליו המקצועיים של התובע. לא מן הנמנע כי התובע יחליט להימנע מקיום הראיון בכלל, או אם זה כבר החל – לסיימו בכל שלב. כך הוא כאשר קיום הראיון עם העד עלול לפגוע בניהול התיק ובחקר האמת, ובפרט כאשר העד צפוי להיות עד עוין, או שהעד הוא נאשם במשפט אחר. עם זאת יובהר, כי מקרים אלה הם מקרים חריגים, וככלל – על התובע להיפגש עם עדיו טרם המשפט, כדי להכינם לעדות.
16. ראיון עד יתקיים עם **כל עד בנפרד**.
17. **מועד קיום הראיון** – ראיון עד טרם הגשת כתב אישום ייערך, ככלל, **לאחר שהתיק הועבר לתביעה** ורק לאחר שהתובע עבר על כל חומר הראיות, הנחה לבצע את כל השלמות החקירה שנראות מהותיות לבחינת עדות העד וקיבל אותן. זאת, כדי שהראיון יהיה יעיל ועל מנת שניתן יהיה להתרשם מאמינות העד ומיכולתו להסביר סתירות וקשיים ראיתיים. במקרים שיש צורך בכך, ניתן לאפשר ראיון עד גם בטרם הועבר התיק לתביעה, ובלבד שחקירת העד הסתיימה והחקירה בכללותה נמצאת בשלב מתקדם.
18. **אופן קיום הראיון** – תובע ייתן עדיפות, ככל הניתן בנסיבות העניין, **לקיום הראיון "פנים אל פנים"**, אלא אם סד הזמנים אינו מאפשר זאת, כאשר מדובר בעדות טכנית (אשר לגביה ניתן ככלל להסתפק בראיון טלפוני) או במקרים חריגים נוספים.
19. **מקום קיום הראיון** – ככלל, ראיון עד שעדותו אינה טכנית בלבד, יתקיים **במשרדי התביעה**. עם זאת, במקרים רבים, אילוצי זמן ומשאבים אינם מאפשרים זאת. על כן, במקרים אלה ניתן לקיים את הראיון גם בבית הדין, בבסיס מצ"ח וכיוצא באלו. ניתן לקיים ראיון עד בזירת האירוע, ככל שמתעורר צורך בכך. עם זאת, ככלל, ראיון לא יתקיים בביתו של העד, במקום עבודתו (למעט ראיון מומחים) או במקום ציבורי שלא פורט לעיל, אלא בנסיבות חריגות.
20. התעורר **צורך במתורגמן** לקיום הראיון, יוודא התובע כי המתורגמן אינו עד או בעל עניין בתיק.
21. מצא תובע כי לצורך מימוש תכליות הראיון, נדרשים **ראיונות נוספים** עם העד – יעשה כן.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

מגבלות על ראיון עם העד

כללי

22. ככלל, תובע יתמקד בראיון בנושאים שעל אודותיהם העיד העד בפני הגוף החוקר, ובגדר כך תובע רשאי לשאול שאלות הבהרה; אך תובע המראיין עד **יימנע מלהדריך את העד** באשר לתוכן עדותו ומלמסור לעד נייר כתוב הכולל את השאלות אותן הוא מתכוון לשאול אותו בחקירה נגדית.
23. יובהר, כי ראיון עם עדים – אין תכליתו השגת ראיות חדשות או ביצוע "חקירה משלימה" לגבי פרטים שעל אודותיהם העדים לא נשאלו כלל בחקירה, ולגבי מסמכים שלא הוצגו להם במהלכה.

הצגת מסמכים וראיות בפני העד

24. ככלל, תובע המראיין עד לא יציג בפניו דבר מלבד עדותו בפני הגוף החוקר ונספחיה, כמו גם מסמכים שהעד היה שותף בעריכתם. בתוך כך התובע יאפשר לעד לעיין **בכל** עדויותיו במהלך הראיון, כאשר בנסיבות מסוימות ניתן להסתפק בהפניית העד לקטעים מסוימים בעדויותיו, ובלבד שתינתן לו האפשרות לעיין במכלול עדויותיו, ככל שיבקש זאת. בנוסף, ניתן לומר לעד מהם הקטעים מתוך הודעותיו שהם רלוונטיים לדיון, ומהם הנושאים מתוך עדותו עליהם הוא נקרא להעיד מטעם התביעה.
- על אף האמור, יש להימנע ככלל מלתת בידי העד עותק מעדויותיו. אין גם לתת בידי העד פרפראזות מתוך עדויותיו או סיכום שלהן. ברם, במקרים חריגים, כגון במקרה בו מדובר בעד שהיקף עדויותיו נרחב ביותר או בעד חולה שאינו יכול להגיע למשרדי התביעה, ניתן לאפשר לעד לקחת עדויותיו עמו לפרק זמן מוגבל שאורכו ייקבע בהתאם לכמות החומר ומשאבי הזמן הנדרשים על מנת לעיין בו. פרק זמן זה ייקבע **באישור פרקליט צבאי**, תוך אזהרת העד שאסור לו להציג האמרות לאיש, ותייעוד המסירה והאזהרה ייעשה **בכתב**, בתיק התביעה, וזאת **בחתימת העד**.
25. ככלל, תובע לא יציג בפני העד את כתב האישום, כדי למנוע השפעה אפשרית על עדותו, אלא אם מדובר בנפגע עבירה, אז יפעל התובע בהתאם להנחיית תצ"ר 1.13 "זכויות נפגעי עבירה בהליך הפלילי בצבא".
26. לצורך מימוש תכליות הראיון ניתן להציג בפני העד ראיות חפציות כגון מסמכים, אם אלה הוצגו לו בעת מסירת עדותו בפני הגוף החוקר.
27. ניתן להציג בפני העד ראיות חפציות שלא הוצגו לו במסגרת החקירה אם הצגתן קשורה לנושאים שעלו בעדותו, ובלבד שמדובר בראיות אשר העד היה שותף להכנתן; השתתף בעריכתן; היה צד להן, טיפל בהן, שלח אותן, קיבל אותן וכיוצא באלו; זאת, אלא אם נמצא כי הצגת הראיות בפני העד במסגרת הראיון עלולה להביא להשפעה פסולה על עדותו (עניין **קרוכמל** לעיל).
28. ראיות חפציות שאינן מן הסוג שפורט בסעיף 27 לעיל – לא יוצגו בפני העד בראיון.
29. אין באמור בסעיפים 27 – 28 לעיל כדי למנוע, במקרים המתאימים, העברת בקשה למצ"ח לגבות עדות משלימה מן העד, לצורך הצגת ראיות חפציות נוספות בפניו, אם הדבר נדרש.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

הצגת עדויות אחרות או טענות הגנה בפני העד

30. ככלל, יש להימנע מלהציג בפני העד עדויות שמסרו עדי תביעה אחרים או את גרסאותיהם. כמו כן, אין להציג בפני העד את אמרות הנאשם ועדויות של עדי הגנה בפני הגוף החוקר.
31. עם זאת, ניתן להציג בפני העד **תרחישים וטענות שעלולים לעורר קושי או לסתור את עדותו**, ואשר עשויים להיות מבוססים על גרסאות שנמסרו בפני הגוף החוקר על-ידי עדים אחרים; לעמת עד עם סתירות בעדויותיו, כדי ללבן את גרסתו כחלק מהכנתו לעדות בבית הדין; להעלות בפני העד את גרסת הנאשם וקו הגנתו, כפי שהם עולים מחומר החקירה, או שקיימת אפשרות שיועלו מטעם הנאשם בבית הדין; ואף לדמות מהלך של חקירה נגדית במהלך הראיון עם העד.
32. אולם, ניתן לעשות כן רק תוך הצגת התרחישים האמורים **כאפשרות מעין-תיאורטית**, מבלי לציין שמדובר בגרסה שנמסרה בפועל או שצפויה להימסר במשפט על-ידי הנאשם או כל עד אחר; ותוך **נקיטת משנה זהירות** כדי שלא יהא חשש להשפעה על גרסת העד או לזיהומה, או הדרכה והכוונה להבאת גרסה מסוימת על-ידו בפני בית הדין.

ראיון עם עד שהוא שותף לעבירה

33. תובע רשאי להזמין שותף לעבירה שהוא נאשם במשפט אחר, או שטרם הוגש נגדו כתב אישום, אך יש סיכוי סביר שכך ייעשה, **רק כדי לרענן את זיכרונו בדרך של הצגת עדויותיו בפניו, או לשם הצגת מסמכים או חומרים רלוונטיים אחרים**.
34. היה העד שותף לעבירה **המואשם באותו האישום** ביחד עם הנאשם – לא יתקיים עימו ראיון עד.
35. במקרים חריגים, באישור פרקליט צבאי, ניתן לראיין שותף לעבירה **שאינו עומד לדין ביחד עם הנאשם** ולבצע ראיון מלא ולא להסתפק בריענון, בהתאם לאמור בהנחיה זו, על נושאים שבהם העד אינו שותף לעבירה.
36. בכל מקרה, הזמנה לקיום ראיון כאמור תיעשה בהסכמת סניגורו של המוזמן לראיון. כאשר הנאשם אינו מיוצג, תתבקש הסכמת המוזמן עצמו להגיע לראיון.
37. ככלל, יש להשתדל שתובע המראיין עד שהינו שותף לעבירה, יהיה תובע שאינו מנהל את משפטו של אותו עד.
38. על הזמנתם של עדי מדינה לראיון עד לא יחולו המגבלות שפורטו בפרק זה.

ראיון עם חוקרים ושוטרים

39. בשונה מראיון של עד "רגיל", הרי שבמקרה של ראיון עם חוקר או שוטר, המדובר בעד אשר עשוי היה להיחשף בזמן אמת לכלל חומר הראיות הקיים בתיק. למרות זאת, ככלל, עד כאמור יופנה להודעות או מסמכים שנערכו על-ידו או שהיה שותף לעריכתם בלבד.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

40. על אף האמור, נמצאה הצדקה להציג בפני העד מסמכים מחומר החקירה שלא נכתבו על-ידו ושלא היה שותף לעריכתם, הקשורים ונדרשים לצורך עדותו שלו – ישקול התובע לאפשר זאת, ובלבד שלא מתקיים חשש ממשי לתיאום עדויות כתוצאה מכך.

41. היה העד האחראי על החקירה – התובע רשאי לאפשר לו לעיין במסמכים אחרים הרלוונטיים לעדותו, לרבות עדויות שנגבו במהלך החקירה, כגון מסמכים שיש בהם כדי להסביר את הצעדים שנקטו במהלך החקירה, את שיקולי הרשות החוקרת וכן כל נושא אחר שיהיה בו כדי לסייע להעיד עדות אפקטיבית באשר להתפתחות החקירה, והכול אלא אם נמצאה מניעה לכך.

ראיון עם עד מומחה

42. כידוע, עד מומחה רשאי להעיד על סברה העולה, למיטב הבנתו המקצועית, מאוסף של נתונים המונחים בפניו. לעיתים העד המומחה שותף בעצמו לאיסוף הנתונים, כאשר הוא מבצע בעצמו בדיקות בממצאים הנוגעים לתיק. בתפקידו זה מעיד העד המומחה ככל עד אשר קלט עובדות בחושיו.

43. את השיח עם מומחה יש לתעד על-פי הכללים שלעיל. לפיכך, מקום שבמהלך השיח מוצגת למומחה שאלה מהותית שלא הוצגה לו קודם לכן, ומקום שהעד מוסיף מידע **מהותי** או משיב תשובה המוסיפה או גורעת באופן **מהותי** מדבריו הקודמים – יש לתעד את הדברים. באופן זה יתועדו הן השאלות שנשאלו והן המענה שניתן על-ידי המומחה, ותייעוד זה יועבר כחומר חקירה לידי ההגנה.

בנוסף, במקרה כזה יש לשקול לבקש מהמומחה לתקן את חוות הדעת או להוסיף עליה. לאחר שתתקבל חוות הדעת העדכנית או הנוספת, התובע יעביר לידי ההגנה.

44. רגישות מיוחדת יש לתת לשלב שבו המומחה עדיין לא הכין את חוות דעתו. בשלב זה **יש לחתור לכך שעיקר הקשר יתקיים בכתב**. אולם, בנסיבות שבהן הדבר נדרש, ניתן לקיים את השיח גם בעל-פה, באישור פרקליט צבאי, ובלבד שהדברים יתועדו ברמת תיעוד גבוהה ויועברו להגנה.

45. בהיותו עד המוסר עדות סברה, תובע רשאי להציג לעד המומחה במהלך ראיון עובדות ומסמכים שלא נוצרו על-ידו ושעליהם לא הסתמך בחוות דעתו, **ככל שאלו נוגעים בהיבטים הקשורים לחוות דעתו המקצועית ומשליכים עליה**, ובכלל זה פרטים על אודות גרסת הנאשם או קו הגנתו, שאלות הבהרה בקשר לחוות דעת שהוגשה מטעם ההגנה, וכיוצא באלו. תובע רשאי להציג שאלות אלה למומחה בעצמו במהלך ראיון, והוא לא נדרש להורות על השלמת חקירה לשם כך.

במקרים בהם המומחה שינה מחוות דעתו עקב שאלות שנשאל, התובע ינהג כמפורט בסעיף 43 לעיל.

ראיון עם עד במהלך עדותו

46. ככלל, **תובע יימנע מלראיין עד לאחר תום חקירתו הראשית**. יחד עם זאת, ייתכנו מקרים חריגים בהם יתעורר צורך לקיים ראיון או ראיונות לעד במהלך עדותו הראשית. ניתן לעשות זאת אם נמצא טעם ראוי לכך, כדוגמת חלוף זמן ניכר בין תחילת מתן העדות לבין המשכה (ע"פ 840/79 **חיים גבריאל נ' מדינת ישראל**, פ"ד לה (2) 371). ראיון שכזה יקוים רק באישור פרקליט צבאי.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

47. מצא תובע כי קמה הצדקה לראיין עד במהלך עדותו הראשית, **יודיע על כך מראש לבית הדין ולסניגור**. הודעה כזו יש למסור, ככל הניתן, כבר במהלך הדיון שבמסגרתו נקבע דיון המשך לחקירה הנגדית.
48. את הראיון יקיים התובע בכפוף לכללים המפורטים בהנחיה זו, תוך שינקוט **בזהירות יתרה**, לבל הראיון יהפוך ל"מקצה שיפורים" של העדות הראשית שנמסרה. בפרט יש להשתדל ככל הניתן מלשוחח עם העד על מה שכבר העיד לגביו בבית הדין.
49. תובע המראיין עד במהלך חקירה ראשית רשאי להציג לעד את **פרוטוקול עדותו הראשית בבית הדין וכן הודעות שמסר בפני הגוף החוקר**. ככלל, למעט בנסיבות חריגות המצריכות זאת, אין להציג לעד חלקים מהודעותיו המתייחסים לנושאים שהעד כבר העיד לגביהם בבית הדין.

תיעוד ראיון ומעמדו כתרשומת פנימית או כחומר חקירה

50. נציג תביעה המראיין עד יערוך תרשומת על אודות **עצם עריכת ראיון עם עד**. במקרה שבו העד חזר על עיקרי דבריו מעדותו בפני הגוף החוקר, ואין הבדל בין הדברים, למעט בנקודות שוליות שאינן מהותיות – יצוין הדבר בתרשומת הפנימית ואין צורך לפרט מעבר לכך.
- במקרה כזה, **המדובר בתרשומת פנימית שאינה מהווה "חומר חקירה"** כמובנו בסעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 ואין חובה להעבירה להגנה (בש"פ 6507/09 **משה קצב נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 13 בספטמבר 2009); בש"פ 7553/10 **בר אושר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 7 בדצמבר 2010); עלב"ש 13/11 **סגן מלול נ' התצ"ר**; עלב"ש 85/12 **טור' שמעון נ' התצ"ר**; עלב"ש 5/18 **רב"ט מנשה נ' התצ"ר**).
51. מסר העד פרטים מהותיים חדשים, הנוספים על אלו שמסר בעדותו בפני הגוף החוקר, או שהעד שינה גרסתו בעניינים מהותיים או בעלי משמעות – יערוך התובע תרשומת המשקפת את הדברים שנאמרו, **עליה יחתום העד בתום הראיון**, ובגופה יאשר כי אלה הדברים שנמסרו **מפיו ובמילותיו**. ככל שהדבר נדרש להבנת העניין, התובע יפרט גם את השאלות שנשאלו בקשר עם פרטים אלו.
- עוד תפרט התרשומת, בתמצית, את ההתפתחות במהלך הראיון שהובילה למסירת המידע החדש, כדי שלא יהיה צורך ביצירת זכ"ד נוסף, זמן רב לאחר קיום הראיון (בש"פ 3221/12 **פלוני נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 1 ביולי 2012)).
52. ככלל, בנסיבות הנקובות בסעיף 51 לעיל, תימסר התרשומת להגנה (בש"פ 946/16 **מדינת ישראל נ' פלוני** (פורסם בנבו, 24 בפברואר 2016); עלב"ש 115,116/17 **סמ"ר רפאילוב וסמל סוויסה נ' התצ"ר**), משום שתוספת המידע עשויה להפוך את התרשומת לרלוונטית לחקירה או לכתב האישום (יעקב קדמי **על סדר הדין בפלילים**, חלק שני – הליכים שלאחר כתב אישום (א) 722 (2003)). כל זאת, בכפוף למפורט להלן:
- א. הוסיף העד או שינה מגרסתו בהיבטים מהותיים – התובע יתעד את הדברים וישקול להפסיק את הראיון ולהפנות את העד לגביית עדות נוספת במצ"ח (ראו והשוו: בש"פ 687/00 **מאיר מסיקה נ' משטרת ישראל** (פורסם בנבו, 3 בפברואר 2000)). במקרה שבו העד הופנה להשלמת חקירה, התרשומת על אודות הראיון תועבר להגנה יחד עם השלמת החקירה.

ראיות ועדים	הנחיות התביעה
עדכון אחרון: יולי 2018	הצבאית הראשית

הכללים בנוגע ליידוע ההגנה בדברים חדשים שעלו בראיון, יחולו גם על ראיון עד שהתקיים טרם הגשת כתב אישום (בש"פ 6740/13 הנ"ל; ועוד לעניין פירוט השיקולים שיש לשקול בשאלת מסירת דברים שעלו בראיון לידי ההגנה, ראה בש"פ 3221/12 הנ"ל, בפיסקה 6 ואילך).

ב. אם העד הוסיף או שינה מגרסתו בהיבטים שאינם מצדיקים השלמת חקירה, בשים לב לטיבם ולהיקפם, או אם פרק הזמן שנוטר עד העדות בבית הדין לא מאפשר לערוך השלמת חקירה, או שקיימים טעמים אחרים המונעים את הגעת העד למסירת עדות במצ"ח – התובע יסתפק בעריכת תרשומת על הדברים ששמע, כמפורט לעיל, ויעבירה להגנה.

ג. חזר בו עד מתלונתו או ביקש לבטלה במהלך הראיון – יפרט זאת התובע בתרשומת, ויעבירה להגנה (ע"פ 1596/15 עידן אסמריאו מששה נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 12 ביולי 2016)).

53. במקרה שבו העד המרואיין מגלה "עוינות" מובהקת כלפי התביעה, כגון: בכך שהוא חוזר בו מעדותו, משנה פרטים מהותיים בגרסתו וכדומה, התובע אינו רשאי להתעמת עם העד או לנסות להחזירו לגרסתו המקורית. חלף כך, התובע יפסיק ככלל את הראיון, יתעד את ה"עוינות" ויעביר את התיעוד להגנה. במקרה כזה, על התובע לשקול אם יש מקום להפנות את העד למצ"ח לצורך תיעוד גירסתו החדשה, על-פי הכללים שפורטו לעיל.

54. בכל הנוגע לשאלת העברת התרשומת שערך התובע במהלך הראיון עם העד, מקום בו האחרון מסר בסופו של יום עדות נוספת, במסגרת השלמת חקירה – הרי שמדובר, כאמור, בתרשומת פנימית. משכך, יש לבחון את השיקולים השונים שנדונו בבש"פ 3221/12 הנ"ל – האם התובע "חקר" את העד או שמא העד העלה את המידע החדש באופן ספונטאני; האם הפרטים שעלו בחקירה המשלימה שבוצעה במצ"ח, סותרים את שמסר נפגע העבירה בראיון עם התובע; מועד ביצוע הראיון – לפני הגשת כתב האישום, או אחרי הגשתו אך לפני מתן עדות בבית הדין; זהות העד ושאלת קיומן של הוראות בדין, המגבילות את חקירתו; ועוד (ראו עלב"ש 85/12 טור' שמעון נ' התצ"ר).